

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 13/2007 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om deponering och förvaring av kulturmaterial och vissa lagar som har samband med den

Till kulturutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 21 september 2007 en proposition med förslag till lag om deponering och förvaring av kulturmaterial och vissa lagar som har samband med den (RP 68/2007 rd) till kulturutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet ska lämna utlåtande i ärendet till kulturutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Jorma Waldén, undervisningsministeriet
- professor Mikael Hidén
- professor Juha Karhu
- professor Kaarlo Tuori.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att bestämmelserna om kulturhistorisk arkivering ska föras samman i en lag och att den föråldrade lagstiftningen om friexemplar ska revideras så att den motsvarar utvecklingen i interaktionsmiljön och informationssamhället. Propositionen omfattar förslag till lag om deponering och förvaring av kulturmaterial, lag om Nationella audiovisuella arkivet och lagar om ändring av universitetslagen och upphovsrättslagen. Syftet är att inte bara tryckalster, ljud- och bildupptagningar och filmer utan också andra upptagningar, inhemska

nätmaterial samt televisions- och radioprogram som sänds i Finland ska arkiveras enligt lag.

Propositionen hänför sig till budgeten för 2008.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2008.

I motiven till lagstiftningsordningen bedöms skyldigheten att överlåta och lagra material mot egendomsskyddet i 15 § i grundlagen. Regeringen anser att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Syftet med lagförslag 1 om deponering och förvaring av kulturmaterial är att utvidga det nuvarande systemet med friexemplar och den permanenta förvaringen av ljud- och bildupptagningar så att den också omfattar både elektronisk publikationsverksamhet i dess olika former och radio- och teveprogram. Ambitionen är att för kommande generationer bevara de nationella kulturmaterial som har gjorts tillgängliga för allmänheten och samtidigt att trygga villkoren för vetenskaplig forskning. I lagförslaget ingår bestämmelser om skyldighet att överlåta och lagra tryckalster och upptagningar (4 §), nätmaterial (8 §), radio- och teveprogram (11 §) och filmer (14—15 §). Ett lagfäst antal exemplar av tryckalster eller upptagningar ska enligt förslaget överlåtas för arkivering.

Den föreslagna lagen är betydelsefull med tanke på egendomsskyddet i grundlagens 15 §, som omfattar upphovsrätt i anknytning till immateriella rättigheter med egendomsvärde. Detta gäller framför allt ekonomiska rättigheter som anknyter till upphovsrätt (GrUU 28/2004 rd, s. 4), t.ex. rätt att bestämma om kommersiell eller annars ekonomiskt betydelsefull användning av ett alster (GrUU 7/2005 rd, s. 2). Bestämmelserna har också kopplingar till grundlagens 16 § 3 mom. om vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet. De bör bedömas mot de allmänna principerna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Ett fungerande arkiveringssystem och ambitionen att bevara den nationella kulturen för kommande generationer och att värna forskningen uppfyller så vitt grundlagsutskottet kan se kraven på att lagstiftningen har ett godtagbart syfte och tillgodoser ett tungt vägande samhällsligt behov. Ett bra arkiveringssystem är också grunden för vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet.

Orimlighet

Utifrån 24 § 1 mom. i lagförslag 1 kan Nationalarkivet bevilja lätnader i eller befrielse från skyldigheten att överlåta tryckalster eller upptagningar, om skyldigheten ska anses vara uppenbart orimlig. I 2 mom. föreslås att Nationella audiovisuella arkivet ska ha likadana befogenheter när det gäller antalet upptagningar som innehåller film.

Proportionalitetsprincipen, som ska tillämpas vid inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna, kräver att inskränkningarna är nödvändiga för att uppnå ett godtagbart syfte. En inskränkning får inte heller vara mer genomgripande än vad som är motiverat med hänsyn till hur tungt vägande det bakomliggande samhällsliga intresset är i relation till det rättsobjekt som ska inskränkas (GrUU 25/1994 rd). Detta betyder vanligtvis att inskränkningarna inte får vara oskäliga för ägaren (GrUU 42/2006 rd, s. 4, GrUU 45/2005 rd, s. 2, GrUU 9/2004 rd, s. 5).

Så vitt grundlagsutskottet kan se är det uppenbart att de kulturella värden som här avses inte kan lagras och förvaras om förpliktelserna är lindrigare än vad som föreslagits, och att lagförslaget därmed uppfyller proportionalitetskravet på nödvändighet. Men för de grundläggande fri- och rättigheterna är det ett problem att Nationalbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet ges prövningsrätt ("kan" bevilja befrielse) visavi en uppenbart orimlig överlåtelseskyldighet. Utskottet vill att 24 § 1 och 2 mom. i lagförslag 1 ändras t.ex. genom att momenten delas upp i två meningar. Den första meningen föreslås gälla lätnader i överlåtelseskyldigheten. Utifrån den andra meningen ska befrielse beviljas, om överlåtelseskyldigheten ska anses vara uppenbart orimlig. Dessutom bör uttrycket "uppenbart orimlig" preciseras ytterligare genom att binda upp det t.ex. till kostnader och liknande faktorer.

Enligt 15 § i lagförslag 1 finns det inte någon skyldighet att lagra en visningskopia av en film som framställts för annat ändamål än enbart för televisionen, om det finns bara en visningskopia av filmen. Förslaget motiveras med att det i vis-

sa situationer kan betyda mycket stora utgifter för producenten att lagra en visningsduglig kopia av filmen.

Grundlagsutskottet uppmärksammar att om antalet visningsdugliga kopior av filmer är mycket litet, kan det med hänsyn till framställningskostnaderna vara oskäligt att kräva att kopior lagras. Därför vill utskottet med hänvisning till egendomsskyddet att skyldigheten att lagra film preciseras t.ex. så att ingen skyldighet finns, om det bara finns en visningskopia av filmen eller det på grund av de kostnader som uppkommer i övrigt ska anses vara uppenbart orimligt.

Bindande planer

Undervisningsministeriet ska enligt 9 § 1 mom. och 13 § 1 mom. i lagförslag 1 på förslag av Nationalbiblioteket och Nationella audiovisuella arkivet fastställa en plan för i vilken omfattning nätmaterial ska hämtas och lagras och för överlåtelse av nätmaterial, liksom för i vilken omfattning televisions- och radioprogramutbud ska lagras och för lagringen av dem. Enligt propositionens motivering ska planen kopplas till resultatavtalen mellan dels ministeriet och National-

biblioteket, dels ministeriet och Nationella audiovisuella arkivet. Meningen är att väga in tekniska och ekonomiska resurser, forskningens behov samt hur lämpligt det material som ska överlåtas eller lagras är och att se till att de överlåtelse- och lagringskyldiga blir lika behandlade.

Det framgår inte av lagstiftningen om planen omfattar bindande normgivning. Paragrafformuleringarna och propositionens motivering kan emellertid ge det intrycket att planen är bindande och har kopplingar till individens rättigheter och skyldigheter. Grundlagsutskottet anser att om planen omfattar yttre bindande förpliktelser, bör det i linje med 80 § 1 mom. i grundlagen förskrivas om dem genom lag. Om planen däremot inte avses vara bindande, bör författningstexten formuleras på ett sådant sätt att planens bindande effekt framgår direkt av lagen (se GrUU 58/2006 rd, s. 8 och GrUU 20/2005 rd, s. 4).

Utlåtande

Grundlagsutskottet framför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors den 26 oktober 2007

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kimmo Sasi /saml
vordf. Jacob Söderman /sd
medl. Tuomo Hänninen /cent
Ulla Karvo /saml
Elsi Katainen /cent
Esko Kiviranta /cent
Kari Kärkkäinen /kd

Ville Niinistö /gröna
Mikaela Nylander /sv
Tuula Peltonen /sd
Veijo Puhjo /vänst
Tapani Tölli /cent
Tuulikki Ukkola /saml
Antti Vuolanne /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Kalevi Laaksonen.